

Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu regulējums Kriminālprocesa likumā – juridiska neveiksme vai efektīvs fiskāls instruments?

Mg. iur. Egons Rusanovs

zvērināts advokāts (Zvērinātu advokātu birojs «Rusanovs & Partneri»)

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants

[1] Latvijas nekonsekvence noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas modeļa izvēlē

Relatīvi nesen šī raksta autoram eksperta statusā nācās piedalīties kādā starptautiskā šķīrējtiesas procesā, kas bija uzsākts pēc ārvalstu uzņēmēja sūdzības pret Latvijas Republiku jautājumā par nesamērīgiem kriminālprocesuāliem mantas arestiem un procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, kas, sūdzības iesniedzējaprāt, nebija atbildušas elementāriem tiesību uz taisnīgu tiesu standartiem.

Šajā tiesvedībā negaidīti aktualizējās arī jautājums par starptautiskā izpratnē identificējamu modeli jeb koncepciju, saskaņā ar kuru Latvijā vispār tiek risināti jautājumi saistībā ar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju.

Jāatgādina, ka ārvalstu tiesību doktrīnā tiek atzīti divi noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas pamatmodeļi, tas ir:

conviction-based confiscation jeb tāda konfiskācija, kas ir piemērojama, ņemot vērā galīgo notiesājošo spriedumu par noziedzīgu nodarījumu¹;

un *non-conviction-based confiscation* jeb *actio in rem*, tas ir, tāda konfiskācija, kas ir pieļaujama, neesot galīgajam notiesājošam spriedumam par noziedzīgu nodarījumu².

Turpinot šo abu doktrīnu praktiskā izpildījuma izpēti, raksta autors pats sev par lielu izbrīnu atklāja, ka Latvija vismaz līdz šim sevi ir pozicionējusi kā valsti, kurā ir piemērojama vienīgi *conviction-based confiscation* modeļa tāds formāts, kad mantas konfiskācijai notiesājošs

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā, 4. panta pirmā daļa.

² Alanga F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. Eur J Crim Policy Res. DOI 10.1007/s10610-014-9252-8.

spriedums nav nepieciešams vienīgi apsūdzētā nāves, slimības un viņa bēgulošanas gadījumos³. Vismaz tieši tāda ir bijusi Latvijas paustā pozīcija vēl 2012. gada Eiropas Komisijas veiktajā pētījumā “*Study for an impact assessment on a proposal for a new legal framework on the confiscation and recovery of criminal assets*”⁴. Turklāt Latviju par valsti, kurā pastāv *conviction-based confiscation* modelis, joprojām uzskata gan ārvalstu periodikā⁵, gan arī Eiropas institūcijās, t. sk. *Eurojust*⁶.

Taču, kā labi zināms kriminālprocesos praktizējošiem juristiem, īstenībā Latvijā notiek kaut kas pilnīgi diametrāli pretējs – process par noziedzīgi iegūtu mantu, kas notiek Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 59. nodaļas kārtībā, raugoties no jebkura skatupunkta, nekādā gadījumā nevar tikt atzīts par atbilstošu *conviction-based confiscation* modelim.

Šeit tāpat būtu jāsecina, ka, vai nu ir noticis kāds pārpratums, vai arī patiešām mūsu pašu likumdevējs materiālā nozīmē nezina, ko dara tā labā vai kreisā roka, sniedzot informāciju dažādām starptautiskajām institūcijām. Tas ļauj vienīgi vēlreiz apšaubīt, vai reizēm attiecīgo normu izstrādes gaitā tiek ievērots citviet Latvijas tiesību sistēmā jau pietiekami atpazīstamais labas likumdošanas princips⁷.

Vairumā Eiropas Savienības valstu noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas jautājums tiek izlemts vienlaicīgi ar jautājumu par personas vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, proti, saskaņā ar minēto *conviction-based confiscation* modeli. Vienīgi atsevišķās valstīs, kurās vēsturiski bijušas zināmas problēmas ar organizētās noziedzības (mafijas) izdarītajiem noziegumiem vai terorisma draudiem, nolūkā efektīvi cīnīties ar minētajām parādībām, tajā skaitā, ātri mazinot ekonomiskā labuma gūšanu no tamlīdzīgas darbības, bija ieviests tā dēvētais *non-conviction-based confiscation* modelis, kas tiek raksturots kā process nevis pret personu, bet gan pret konkrēto īpašumu. Tomēr tā dēvētais *non-conviction-based confiscation* modelis tiek plaši kritizēts ārvalstu literatūrā, galvenokārt dēļ tā nepietiekamajām procesuālajām garantijām, kā rezultātā pastāv augsts nepamatotu mantas konfiskāciju gadījumu risks.

---

³ Sal. ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā 4. panta otro daļu – “*aizdomās turētās vai apsūdzētās personas slimības vai bēgulošanas dēļ*”.

⁴ Forsaith J., Irving B., Nanopoulos E., Fazekas M. Study for an impact assessment on a proposal for a new legal framework on the confiscation and recovery of criminal assets. Prepared for the European Commission Directorate General Home Affairs, 2012, Appendix F. Member-State legislation.

⁵ Alanga F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. Eur J Crim Policy Res. DOI 10.1007/s10610-014-9252-8.

⁶ Ibid., ar atsauci uz Eurojust 2010 questionnaire on non-conviction based confiscation in European Union.

⁷ Rusanovs E. Latvijas kriminālprocesa doktrīnas avotu meklējumos. Jurista vārds, 06.01.2015., Nr. 01 (853), 28.–35.lpp.

Runājot vēl konkrētāk, Eiropā šāds modelis oficiāli tiek atzīts vienīgi trijās valstīs – Itālijā, Īrijā un Lielbritānijā.⁸

Šādā procesā valstij ir jāpierāda, ka konkrētais īpašums ir “nozieguma produkts”, proti, *non-conviction-based confiscation* modelī, lai konfiscētu mantu, nav nepieciešams, lai kāda persona tiktu atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un lietā būtu notiesājošs spriedums. Pēc būtības līdzīgs regulējums pastāv arī Amerikas Savienotajās Valstīs, kur ir pazīstams tā dēvētais *civil forfeiture* institūts. Arī tur tas tiek plaši kritizēts kā prettiesisks un antikonstitucionāls.¹⁰

Vienlaicīgi jādomā, ka nepastāv strīds par to, ka arī Latvijā faktiski šī procedūra notiek pēc Itālijas, Īrijas, Lielbritānijas un ASV modeļa, konfiscējot mantu bez personu notiesājoša sprieduma. Šis secinājums ļauj lūkoties likumdevēja virzienā, uzdodot jautājumu par pēdējā patieso ieceri un gribu, jo kā jau minēts, tas vienlaicīgi ir arī jautājums par konkrētā tiesiskā regulējuma kvalitāti.

Dažādu procesa par noziedzīgu iegūtu mantu aspektu kritika gan nav nekas jauns. Piemēram, pieeja, kad “liela daļa no normām, kas iekļautas [KPL 27. nodaļā “Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu”] ir uzskatāmas nevis par procesuālajām, bet materiāltiesiskajām”¹¹, jau sen ir tikusi pamatoti kritizēta zinātniskajās publikācijās, vienlaicīgi norādot arī uz trūkumiem šo normu tehniskajā izpildījumā jeb kvalitātē¹².

Taču, raksta autoram gluži kā daudziem citiem interesentiem, protams, ir zināms, ka šobrīd Tieslietu ministrijas attiecīgā darba grupā bezmaz slepeni¹³ notiek rosīgs darbs, lai realizētu

---

⁸ Alanga F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. Eur J Crim Policy Res. DOI 10.1007/s10610-014-9252-8.

⁹ Greenberg, T. S., Samuel, L., Grant, W. & Gray L. Stolen Asset Recovery. Washington DC: Star, the World Bank, 2009, p. 14.

¹⁰ Sk., piemēram, End Civil Forfeiture. Pieejams: <http://endforfeiture.com/>; End Policing for Profit | The Institute for Justice. Pieejams: <https://ij.org/endpolicingforprofit> u.c. [skatīts 15.12.2015].

¹¹ Meikališa Ā. Strada-Rozenberga K. Procesuālie termiņi, dokumenti un mantiskie jautājumi: Rakstu kopas “Pārmaiņu laiks kriminālprocesā” 6. raksts. Grām.: .Meikališa Ā. Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 176. lpp.

¹² Sal., piemēram, turpat, 176.–178. lpp.

¹³ Citādi to nosaukt nevar, jo saprotamas intereses rosinātais mēģinājums iepazīties ar šo projektu beidzās nesekmīgi, proti, šo rindu autoram tika atteikts ar argumentu, ka “saskaņā ar Tieslietu ministrijas 2014. gada 28. marta iekšējo noteikumu Nr.1-2/6 “Ierobežotas pieejamības informācijas aizsardzības kārtība” 7. punktu, kas izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu, Tieslietu ministrijā izveidoto darba grupu darba materiāli, tai skaitā protokoli, darba grupas locekļu sniegtie viedokļi un priekšlikumi par tiesību aktu [...] līdz dokumentu parakstīšanai un nosūtīšanai adresātam, ir ierobežotas pieejamības informācija, [bet ar] šobrīd izstrādes stadijā esošajiem likumprojektiem un to anotācijām [varēšot] iepazīties pēc to izsludināšanas Valsts sekretāru sanāksmē, kad tie būs publiski pieejami Ministru kabineta mājas lapā” Personiskais arhīvs: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas 2014. gada 4. jūnija atbilde Nr. 1-24/853-R uz iesniegumu Nr. 1-24/1132-R. Rīga: [nepubl.]

vērienīgu šī procesa reformu, kas, protams, kārtējo reizi novedīs jau pie tik ikdienišķi pierastajiem KPL grozījumiem. Taču kuluāros spriestais liecina, ka pašreiz apspriežamais variants esot tik drastisks, ka pat ievērojami pārtrumpos savu priekšteci, proti, iepriekšējo normatīvo regulējumu. Un tas jau vieš bažas.

Turklāt šīs bažas zināmā mērā apstiprināja arī kāds prokurors, kurš, vienā no procesiem, kurā piedalījās arī šī raksta autors, reaģējot uz aizstāvības apsvērumiem par lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un attiecīgo KPL regulējumu šajā jautājumā, ne bez zināma lepnuma un gandarījuma piedeva darīja klātesošajiem zināmu, ka “grozījumi gan būšot, taču viss palikšot tā, kā ir bijis iepriekš...”. Arī šī “operatīvā informācija” ir nopietns signāls, ka likumdevējs acīmredzot nevēlas risināt samilzušās procesuāla un materiāltiesiska rakstura problēmas, kas nenoliedzami pastāv saistībā ar procesu par noziedzīgi iegūtu mantu Latvijā.

Turklāt jānorāda, ka konkrētajā lietā, kurā piedalījās minētais prokurors, sevi apliecināja arī citas visai negatīva rakstura tendences pašreizējos procesos par noziedzīgu iegūtu mantu. Savā nesatricināmā pārliecībā par savas rīcības pareizību valsts procesu virzītāju un prokuroru personā nereti vairs nemaz sevi nepiepūlē norādīt lēmumos par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu precīzus lietas faktiskos apstākļus. Izrādās, tam īsti neesot nozīmes. Turklāt konkrētajā lietā prokurors pilnā nopietnībā uzskatīja, ka tiesai nav arī saistošs procesa virzītāja norādītais mantas materiāltiesiskais sastāvs, proti, vai procesa virzītājs uzskata konkrēto mantu par mantu, kuras izcelsme ir noziedzīga, vai arī par mantu, kas ir saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Prokuroraprāt, tam neesot nozīme. Turklāt galu galā tiesa pati esot tiesīga to izlemt, kurš tad no diviem variantiem šī manta esot, neatkarīgi no tā, pēc kura varianta līdz tam persona bija veikusi aizstāvību tai piešķirto jau tā necilo (lai neteiktu) iluzoro tiesību apjomā. Tātad netika saskatītas jēlkādas problēmas arī saistībā ar personas tiesībām uz aizstāvību. Turklāt, prokuroraprāt, galu galā šāda tiesas rīcība – pārlekt no viena materiāltiesiskā sastāva uz otru –, arī neesot aizliegta likumā, vienlaikus gan pēdējam aizmirstot, ka publiskajās tiesībās pastāv princips – atļauts tikai tas, kas ir tieši noteikts ar likuma normu¹⁴.

Kad tiks publicēts šis raksts, visdrīzāk lēmums šajā konkrētajā lietā jau būs pieņemts, un jācer, ka tas būs principiāls un neliks vilties. Turklāt ļoti gribētos ticēt, ka tas ievadītu jaunu pavērsienu attiecīgajā judikatūrā.

Lai atbildētu uz jautājumu – kādu tad modeli galu galā likumdevējs patiešām bija vēlējis ieviest Latvijā, būtu jāpievēršas jautājumam par paša procesa par noziedzīgi iegūtu mantu vēsturisko attīstību. Vienlaikus jāpatur prātā, ka šī procesa galvenā būtība jeb rezultāts ir nevis process procesa pēc, bet gan tieši noslēdzošā rīcība ar noziedzīgi iegūto mantu – vai nu tās atdošana īpašniekam (valdītājam), vai arī tās konfiskācija.

---

¹⁴ Sal. Neimanis J. Publisko tiesību būtība. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. JNeimanis, 2004, 115.lpp.

Katrā ziņā raksta autors vēlētos izvirzīt hipotēzi, ka sākotnēji Latvijā patiešām (gluži kā tas arī starptautiski tiek pēc inerces pozicionēts līdz šim) tika veidots tā dēvētais *conviction-based confiscation* modelis, kurš laika gaitā bez jebkādas pienācīgas un plašākas juridiskas diskusijas diezgan voluntāri un pat bezceremoniāli tika transformēts savā pretmetā – *non-conviction-based confiscation* modeli, iespējams, nolūkā radīt efektīvu fiskālu instrumentu. Arī tā ir hipotēze. Jāatzīst, – vienīgi grūti pierādāma, jo “vaļširdīga atzīšanās” te nav sagaidāma.

[2] Īss ieskats procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ģenēzē

Reformētajam Latvijas kriminālprocesam par jaunievedumu – “procesu par noziedzīgi iegūtu mantu” – ir jāpateicas 1990. gada 8. novembra Konvencijai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju¹⁵, kurai Latvija pievienojās vēl 1998. gadā.

Atbilstoši šī starptautiskā līguma 2. panta “Konfiskācijas pasākumi” pirmajai daļai “Ikviens Puse veic tādus likumdošanas un cita veida pasākumus, kādi nepieciešami, lai tā varētu konfiscēt rīkus un noziedzīgā ceļā gūtos ienākumus vai īpašumu, kura vērtība atbilst šādu līdzekļu vērtībai”.

Šī paša dokumenta 1. pantā “Terminu skaidrojums” norādīts, ka ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem saprot jebkuru ekonomisku ieguvumu no kriminālnoziedzīgiem un var ietvert jebkuru īpašumu atbilstoši šā panta “b” punktam (“īpašums” nozīmē jebkura veida mantu, ķermenisku vai bezķermenisku, kustamu vai nekustamu, kā arī juridiskus dokumentus, vai instrumentus, kas apliecina īpašumtiesības vai cita veida tiesības uz šādu mantu).

Saskaņā ar tā paša panta “c” punktu “rīki” nozīmē jebkuru mantu, ko lieto vai kas ir domāta lietošanai – jebkurā veidā, pilnīgi vai daļēji, – lai izdarītu kriminālnoziedzumu vai kriminālnoziedzumus.

Savukārt “d” punktā skaidrots – “konfiskācija” nozīmē sodu vai pasākumu, kuru, izskatījusi lietu attiecībā uz kriminālnoziedzumu vai kriminālnoziedzumiem, nosaka tiesa un kura rezultātā tiek atņemts īpašums.

Kopš tā laika aktuāls arī kļuva jēdziens “predikatīvais noziegums” (“e” punkts), kas minētās konvencijas izpratnē nozīmē “jebkuru kriminālnoziedzumu, kura rezultātā ir gūti ienākumi, kas var kļūt par šīs Konvencijas 6. pantā definētā kriminālsodāmā nodarījuma priekšmetu”.

---

¹⁵ LR starptautisks līgums. Pieņemts ar Saeimas 1998. gada 15. oktobra likumu (spēkā no 1998. gada 23. oktobra). Latvijas Vēstnesis, Nr. 308 /312 (1369/1373), 1998. gada 23. oktobris.
Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=50293> [skatīts 15.12.2015.]

Līdz ar to 2003. gada 29. maijā Saeimas kancelejā iesniegtā Kriminālprocesa likuma precizētā projekta¹⁶ 10. sadaļā “Mantiskie jautājumi kriminālprocesā” bija iekļauta 27. nodaļa “Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu” (349.–353. pants).

Sākotnējā projekta 349. pants “Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu” bija izteikts šādā redakcijā:

(1) Manta atzīstama par noziedzīgi iegūtu, ja **personas īpašumā vai valdījumā tā nonākusi noziedzīga nodarījuma rezultātā** (autora izcēlums).

(2) Mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu.

(3) Mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt arī pirmstiesas izmeklēšanas laikā:

1) ar tiesas lēmumu, ja mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs **nav zināms un** procesa virzītājam **ir pietiekami pierādījumi**, kas nerada šaubas par mantas noziedzīgo izcelsmi (mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu (autora izcēlums);

2) ar procesa virzītāja lēmumu, ja pirmstiesas izmeklēšanas laikā pie aizdomās turētā, apsūdzētā vai ar viņu saistītas trešās personas ir atrasta un izņemta manta, par kuru tās īpašnieks vai likumīgais valdītājs iepriekš bija pieteicis mantas zudumu un pēc tās atrašanas, novēršot saprātīgas šaubas, pierāda savas tiesības uz konkrēto mantu.

Jānorāda, ka toreizējā projekta 16. sadaļā “Kriminālprocesa īpatnības atsevišķu kategoriju lietās” atsevišķs “process par noziedzīgi iegūtu mantu” paredzēts nemaz netika.

Domājams, vietā būtu arī norādīt, ka vēl 2003. gada 14. oktobrī, atsaucoties uz Saeimas Juridiskā komisijas apakškomisijas darbam ar Kriminālprocesa likumu priekšsēdētājas I. Labuckas lūgumu sniegt ierosinājumus izstrādātājam KPL projektam, tiesību zinātniece K. Strada-Rozenberga norādīja, ka pieminētais “349. p. nesaskan ar Pierādīšanas teorijas daļu. Tas būtu jānovērš.”¹⁷.

Tas gan palika bez ievērības, neraugoties arī uz citu pieminētās apakškomisijas locekļu vēlākajiem iebildumiem.

---

¹⁶ Personiskais arhīvs: 1. 2003. gada 29. maijā Saeimas kancelejā iesniegtais Kriminālprocesa likuma precizētais projekts uz 266 lpp. (8. Saeimas sēdē izskatāmais dokuments nr. 869.) 2. Likumprojekta anotācija uz 11 lpp. Iesniegts ar Saeimas prezidijam adresēto 2003. gada 28. maija Ministru prezidenta E. Repšes pavadvēstuli Nr. 90/TA. Rīga: [nepubl.]

¹⁷ Personiskais arhīvs : Krimināltiesisko zinātņu katedras docentes, Dr. iur. K. Stradas-Rozenbergas 2003. gada 14. oktobra vēstule Latvijas Republikas Juridiskās komisijas apakškomisijas darbam ar Kriminālprocesu priekšsēdētājai I. Labuckai. Rīga: [nepubl.]

Tādējādi KPL sākotnējā redakcijā¹⁸ “noziedzīgi iegūtas mantas” jēdziens neatšķīrās no iesniegtā projekta (nesakritība bija vienīgi normu numerācijā un izvietojumā). Piemēram, sākotnējā projekta 349. panta pirmā daļa pārtapa par KPL 355. panta pirmo daļu.

Būtiski bija arī tas, ka KPL vienpadsmitajā sadaļā “Kriminālprocesa īpatnības atsevišķu kategoriju lietās” tika iekļauta atsevišķa 59. nodaļa “Process par noziedzīgi iegūtu mantu”. Tā, KPL sākotnējās redakcijas 626. pantā “Iemesls uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu” bija norādīts, ka “pirmstiesas kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs, ja tam piekrīt uzraugošais prokurors, izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pastāv šādi nosacījumi:

- 1) pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka mantai, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, **ir noziedzīga (ar noziedzīgu nodarījumu saistīta)** (autora izcēlums) izcelsme;
- 2) objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā (saprātīgā laika periodā) nav iespējama un tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus.”

Kas attiecas uz procedūras jautājumiem, tad KPL 629. panta ceturtajā daļā bija noteikts, ka “**tiesas sēdē uzklausa procesa virzītāju, prokuroru, pārejās uzaicinātās personas un pārbauda iesniegtos pierādījumus**” (autora izcēlums), bet KPL 631. pantā, – ka “**Tiesas lēmums ir pārsūdzams apelācijas instances tiesā vispārējā kārtībā**” (autora izcēlums).

Likumdevēja sākotnējā iecere tādējādi tobrīd visiem it kā šķita pilnīgi skaidra – aplūkojot KPL 356. panta otrās daļas 1. punkta sākotnējo (vēsturisko) redakciju, kas nosaka, ka: “pirmstiesas kriminālprocesa laikā mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar rajona (pilsētas) tiesas lēmumu [KPL] 59. nodaļā noteiktajā kārtībā, **ja mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs nav zināms un procesa virzītājam ir pietiekami pierādījumi** (autora izcēlums), kas nerada šaubas par mantas noziedzīgo izcelsmi (mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu)” (respektīvi, tikai tad, kad kumulatīvi izpildās divi minētie kritēriji), jāatzīst, ka šī norma pieļāva mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu tikai tad, kad uz šo mantu faktiski neviens nepretendēja.

Tādējādi, ja, piemēram, ostā tiktu konstatēta acīm redzama kontrabandas krava (tā būtu noslēpta un tai nebūtu attiecīgo dokumentu, proti, jebkuras saprātīgas šaubas par noziedzīgo izcelsmi būtu jau novērstas) **un** nebūtu zināms tās īpašnieks vai likumīgais valdītājs, būtu vienīgi pašsaprotami, ka vienlaikus būtu arī paredzēts konkrēts tiesisks noregulējums, kas ļautu šādu mantu bez vilcināšanās konfiscēt, bet iegūtos finanšu līdzekļus ieskaitīt valsts budžetā.

---

¹⁸ Latvijas Republikas Saeimas 2005. gada 21. aprīļa likums “Kriminālprocesa likums”. *Latvijas vēstnesis*, Nr. 74 (3232), 2005. gada 11. maijs. Likums stājas spēkā 2005. gada 1. oktobrī.
Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=107820> [skatīts 15.12.2015.]

Autora ieskatā, tieši tāda arī bija likumdevēja sākotnējā griba – pieļaut mantas konfiskāciju pirmstiesas kriminālprocesā tikai tajos gadījumos, kad mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs nav zināms un uz mantu neviens nepretendē (līdz ar to par mantas izcelsmes raksturu nav strīda kā tāda). Šāda koncepcija pilnībā saskan ar *conviction-based confiscation* modeli, jo visos citos gadījumos noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija būtu pieļaujama tikai vienlaikus ar galīgo notiesājošo spriedumu lietā.

Taču, par ko šī iecere tika pakāpeniski un mērķtiecīgi transformēta, ir jau pilnīgi cits stāsts.

Grozījumu būtība KPL 355. panta otrajā daļā, kad šī panta otrā daļa tika papildināta ar 5., 6. un 7. punktu¹⁹ sīkāk šeit netiks aplūkota, jo tiem nav nozīme raksta kontekstā.

Toties it īpaši būtu nepieciešams vērēt uzmanību uz grozījumiem KPL, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā²⁰, kuri daļēji atbilstoši **Finanšu Ministrijas** (autora izcēlums) sagatavotā likumprojekta anotācijai bija saistīti ar KPL normu saskaņošanu ar 2005. gada 26. oktobra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK²¹, “par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai”²². Būtu jāakcentē, ka grozījumu autors, papildinot KPL 355. panta pirmo daļu aiz vārdiem “vai valdījumā tā” ar vārdiem “tieši vai netieši”, bija Finanšu Ministrija. Cik zināms, tad atšķirībā no Tieslietu ministrijas šajā institūcijā nedarbojas pastāvīga darba grupa, kas specializētos krimināltiesību un kriminālprocesa jautājumos. Šim apstāklim, iespējams, varētu būt nozīme normas mērķa un arī kvalitātes izvērtējumā.

Sākotnēji varētu šķist, ka konkrētie grozījumi (KPL 355. panta pirmās daļas papildināšana ar vārdkopu “tieši vai netieši”) drīzāk vairāk bija saistāmi ar Latvijas pievienošanos²³ tā dēvētās

---

¹⁹ Latvijas Republikas Saeimas 2008. gada 2. jūnija likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 107 (3891), 2008. gada 15. jūlijs. Likums stājās spēkā 2008. gada 29. jūlijā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=178193> [skatīts 15.12.2015.]

²⁰ Latvijas Republikas Saeimas 2009. gada 12. marta likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51 (4037), 2009. gada 1. aprīlis. Likums stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā. Pieejams : <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=190010> [skatīts 15.12.2015.]

²¹ 2005. gada 26. oktobra Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 309/15, 2005. gada 25. novembris. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.309.01.0015.01.LAV [skatīts 15.12.2015.]

²² Sk. un sal. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. 2007. gada 29. novembra Finanšu Ministrijas izstrādātā likumprojekta anotācija Lp0582_Ov_sk =967 29.11.2007. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/0842071F0EC02DDCC22573B50047A0FF?OpenDocument> [skatīts 15.12.2015.]

²³ Sal. 2009. gada 18. jūnija Tieslietu ministrijas likumprojekta “Par Eiropas Padomes konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju” anotāciju. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/TManot_180609.2704.doc [skatīts 15.12.2015.]

Varšavas jeb 2005. gada 16. maija Eiropas Padomes Konvencijai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju²⁴. Ja nebūtu iepriekš pieminētās 2007. gada 18. decembrī Saeimas prezidijā iesniegto Grozījumu kriminālprocesā likumprojekta anotācijas (kur Varšavas konvencija nav pieminēta pat ar pušplēstu vārdu), šķistu, ka likumdevējs kā allaž, vienkārši ļoti centīgi un savlaicīgi bija vēlējis izpildīt Latvijas starptautiskās saistības, proti, šajā gadījumā KPL 355. panta pirmo daļu pēc vārdiem “*vai valdījumā tā*” papildinot ar vārdiem “*tieši vai netieši*”²⁵, kā tas arī tieši bija ierakstīts attiecīgajā starptautiskajā dokumentā.

Tomēr, autora ieskatā, te drīzāk dominēja tieši valsts fiskālās intereses – būtiski paplašināt līdzšinējo KPL 355. panta pirmajā daļā ietverto noziedzīgi iegūtas mantas jēdzienu.

Kā spilgts apliecinājums tam ir grozījumi KPL 356. panta otrajā daļā, izslēdzot no minētās normas vārdus “**mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs nav zināms un**” (autora izcēlums)²⁶. Faktiski tieši ar šo vārdu izslēgšanu tika arī izkropļota likumdevējā sākotnējā iecere – pieļaut mantas konfiskāciju pirmstiesas kriminālprocesā tikai tajos gadījumos, kad mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs nav zināms un uz mantu neviens nepretendē.

Lai lasītājs autoram piedod neizvēlīgumu izteicienos, tomēr līdz ar šiem grozījumiem noziedzīgi iegūtas mantas regulējums KPL faktiski pārtapa par “naudas slaucamo mašīnu”, kam bija jānodrošina iespēja bez jebkādām īpašām ceremonijām un sentimentiem atņemt personām tādu mantu, kuru valsts iepriekš būtu stigmatizējusi kā noziedzīgi iegūtu. Praksē zem šāda ceļa ruļļa, par prioritāti padarot valsts fiskālās intereses, vienlaicīgi iztrūkstot elementārām procesuālām garantijām personām, kuru manta kriminālprocesā ir aizskarta, pakļūt ir viegli arī pilnīgi legāli iegūtai mantai.

Autora ieskatā ne velti likumprojektu šajā daļā virzīja tieši Finanšu ministrija. Turklāt jāatgādina, ka kopējā KPL grozījumu paketē, kas ar Saeimas likumu tika pieņemta 2009. gada 12. martā, vienlaicīgi bija arī grozījumi, kuri atcēla iespēju tiesas lēmumus pārsūdzēt kasācijas instances tiesā, kas arī nepārprotami atbilda tieši Finanšu ministrijas šauri resoriskajām interesēm. Šo grozījumu cēlonis ar lielu varbūtību bija vairāki Latvijas Republikas Augstākās tiesas [Senāta]

---

²⁴ Starptautisks dokuments. Pieņemts ar Saeimas 2009. gada 17. decembra likumu (likums – spēkā no 2009. gada 31. decembra; Konvencija – no 2010. gada 1. jūnija (ar 2010. gada 8. marta Ārlietu ministrijas dienesta informāciju Nr. 41/164-1009 “Par starptautisko līgumu spēkā stāšanos”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 39 (4231), 2010. gada 10. marts. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=206323>)). Latvijas Vēstnesis, Nr. 205 (4191), 2009. gada 30. decembris. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=203016> [skatīts 15.12.2015.]

²⁵ Latvijas Republikas Saeimas 2009. gada 12. marta likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51 (4037), 2009. gada 1. aprīlis. Likums stājas spēkā 2009. gada 1. jūlijā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=190010> [skatīts 15.12.2015.]

²⁶ Latvijas Republikas Saeimas 2009. gada 12. marta likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51 (4037), 2009. gada 1. aprīlis. Likums stājas spēkā 2009. gada 1. jūlijā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=190010> [skatīts 15.12.2015.]

Krimināllietu departamenta lēmumi²⁷, kad saistībā ar kriminālprocesuāliem pārkāpumiem tika izbeigti procesi par noziedzīgi iegūtu mantu.²⁸ Kasācijas instances izvērtējums par materiālo un procesuālo normu piemērošanu nekvalitatīvi un steigā noformētajās krimināllietās par noziedzīgi iegūto mantu acīm redzami bija kļuvis nevēlams.

Rezultātā arī KPL 631. panta teksts jau tika izteikts šādā redakcijā: “3) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630. pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams.” Savukārt KPL 633. panta ceturtajā daļā vārdi “ir galīgs” tika aizstāti ar vārdiem “nav pārsūdzams”.²⁹ Tādējādi pieeja kasācijas instances tiesai tika liegta.

Un visbeidzot – treknā svītra būtiskiem taisnīgas tiesas elementiem tika pārvilkta pāri ar KPL grozījumiem, kas stājās spēkā 2011. gada 11. augustā³⁰, kad KPL 627. panta otrās daļas 1. punkts tika izteikts šādā redakcijā: “1) ziņas par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi, kā arī to, kādi materiāli no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu tiek izdalīti lietā par noziedzīgi iegūtu mantu”. KPL 629. panta trešajā daļā tika izslēgti vārdi “un pārbauda iesniegtos pierādījumus”, kā arī ceturtajā daļā tika izslēgti vārdi “piedalīties pierādījumu pārbaudē”. Savukārt tas pats [KPL 629.] pants tika papildināts ar piekto daļu šādā redakcijā: “(5) Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, un ar tiem drīkst iepazīties procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata šo lietu. Šā likuma 628.pantā minētās personas ar lietā esošajiem materiāliem var iepazīties ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā.”

Vienlaikus no 631. panta otrās daļas tika izslēgti vārdi “un pārbaudot iesniegtos pierādījumus”.³¹

Lieta bija darīta.

---

²⁷ Piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas [tolaik vēl] Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 6. marta lēmums lietā SKK-93/2008. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2008/> [skatīts 15.12.2015.]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas [tolaik vēl] Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 19. februāra lēmums lietā SKK-2/2009 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2009/> [skatīts 15.12.2015.]

²⁸ Sal. arī Berezins A. Process par noziedzīgi iegūt mantu: sevišķs process vai atsevišķs jautājums. Jurista vārds, Nr. 15 (817), 2014. gada 15. aprīlis. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=264227> [skatīts 15.12.2015.]

²⁹ Latvijas Republikas Saeimas 2009. gada 12. marta likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51 (4037), 2009. gada 1. aprīlis. Likums stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=190010> [skatīts 15.12.2015.]

³⁰ Latvijas Republikas Saeimas 2011. gada 8. jūlija likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr.117 (4515), 2011. gada 28. jūlijs. Likums stājās spēkā 2011. gada 11. augustā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=233716> [skatīts 15.12.2015.]

³¹ Latvijas Republikas Saeimas 2011. gada 8. jūlija likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.117 (4515), 2011. gada 28. jūlijs. Likums stājās spēkā 2011. gada 11. augustā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=233716> [skatīts 15.12.2015.]

Šīs kategorijas lietās procesa virzītāji pamatā arī ir finanšu ministrijas padotībā esošās tiešās pārvaldes iestādes – Valsts ieņēmuma dienesta Finanšu policijas pārvaldes darbinieki. Papildu procesuālām priekšrocībām nu vajadzēja kompensēt nereti nepietiekamo kriminālistisko rūpību un kvalitāti, pareizāk sakot, atņemt citām procesā iesaistītām personām būtiskus procesuālās vienlīdzības realizācijas instrumentus. Ar šo brīdi iepriekšējā paradigma (kā problēmas risināšanas modelis) tika pārbīdīta, un tika izjaukts jau pietiekoši stabili izveidojies balanss. Būtībā kopš 2009. gada 1. jūlija minētais process kļuva acīm redzami netaisnīgs.

Apmēram pēc gada sekojošie grozījumi³² šī raksta ietvaros nerada patstāvīgu interesi.

Savukārt nozīmīgi ir grozījumi, kad tika KPL 356. panta otrās daļas 1. punktā vārdi “(mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu)” aizstāti ar vārdiem “vai mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu” un KPL 630. pantā pirmās daļas 1. punkts tika papildināts ar vārdiem “vai mantas izcelsme ir noziedzīga”, bet panta otrā daļa pēc vārda “pierādīta” tika papildināta ar vārdiem “vai mantas izcelsme nav noziedzīga”.³³

Nobeidzot īso un tādēļ nepilnīgo ieskatu par paša procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ģenēzi, noteikti jāpiemin arī paralēli tā laika periodikā izskanējusi tamlīdzīgās rīcības teorētiskā pamatojuma atziņa, proti, ka “[k]rimināllietas mantiskos aspektus [varot] risināt autonomi no jautājumiem par personas vainu. [...] Lai risinātu jautājumu par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu jānošķir pierādījumi par personas vainu un pierādījumi par noziedzīga nodarījuma notikumu. Noziedzīga nodarījuma pierādīšana nozīmē noskaidrot nodarījuma laiku, vietu, veidu un citus apstākļus, proti, noziedzīga nodarījuma pierādīšana nozīmē pierādīt faktus, kas raksturo noziedzīgā nodarījuma objektu un tā objektīvo pusi”³⁴.

Citētās autores ieskatā acīmredzot neesot nekādas problēmas minēto nodalīt no apsūdzētā vainas pierādīšanas, kur “sākumā jāpierāda, ka tieši konkrētā persona veikusi attiecīgās darbības, bet pēc tam jāpierāda, kādā vainas formā īstenota noziedzīgā darbība (bezdarbība).”³⁵ Līdz ar to tālāk tiek secināts, ka “[f]akta konstatēšana, ka noticis noziedzīgs nodarījums, ir svarīgs priekšnosacījums,

---

³² Piemēram, KPL 626. panta 2. punktā vārds “un” tika aizstāts ar vārdu “vai”. Latvijas Republikas Saeimas 2010. gada 14. janvāra likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 19 (4211), 2010. gada 3. februāris. Likums stājas spēkā 2010. gada 4. februārī.

Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=204542> [skatīts 15.12.2015.]

³³ Latvijas Republikas Saeimas 2010. gada 21. oktobra likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Latvijas Vēstnesis, Nr.178 (4370), 2010. gada 10. novembris. Likums stājas spēkā 2011. gada 1. janvārī.

Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/?menu=doc&id=220967> [skatīts 15.12.2015.]

³⁴ Kolomijceva J. Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas process par noziedzīgi iegūtu mantu. Jurista vārds, Nr. 7 (550), 2009. gada 17. februāris. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=187714> [skatīts 20.08.14.]

³⁵ Turpat.

lai veiktu procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Ja nav noticis noziedzīgs nodarījums, nevar būt runa par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu.”³⁶

Protams, hipotētiski arī šāda pierādīšanas konstrukcija nav pilnībā izslēdzama (sk. piemēru par kontrabandas kravu ostā). Tomēr šaubas izraisa tamlīdzīgas vispārinātas pieejas attiecināmība uz tādām praktiskām situācijām, kur noziedzīga nodarījuma fakts nav tik acīm redzams, vai arī – vismaz ir strīdīgs. Praksē mēdz būt situācijas, kad bez pilnīgi konkrētu personu vainas izvērtējuma, nemaz nav iespējams izdarīt pilnīgi autonomus secinājumus par pašu noziedzīgā nodarījuma faktu (piemēram, ne visos gadījumos lietās par izvairīšanos no nodokļu nomaksas un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas (Krimināllikuma 218. pants) bez notiesājoša sprieduma ir iespējams konstatēt, ka jau iepriekš noticis tieši šāds predikatīvs noziedzīgs nodarījums).

Turklāt jāņem vērā, ka apgalvojumu, ka noticis noziedzīgs nodarījums (sal. KPL 59. panta trešo daļu), šeit faktiski izsaka procesa virzītājs pirmstiesas kriminālprocesā.

KPL 628. norādītajām personām pēc būtības pašreiz KPL piedāvātā procesa formātā faktiski ir uzlikts pienākums pierādīt to, ka nav noticis noziedzīgs nodarījums. Turklāt šāds faktiskais atspēkošanas pienākums ir uzlikts vienkopus ar atrunu, ka “lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums”, un pat tiesa bez pirmstiesas procesa izdarītāja atļaujas nevar ar tiem iepazīstināt minētās personas.

Taču ar to aplūkojamā procesa par noziedzīgi iegūto mantu problēmu loks nebeidzas, jo atklāts paliek jautājums arī par paša noziedzīgi iegūtas mantas jēdziena skaidrību un saprotamību, kas droši vien drīzāk būtu atsevišķa, jau filoloģiska/semantiska pētījuma vērts jautājums. Ko, piemēram, nozīmē vārdi “tieši vai netieši”? Kā saprast jēdzienu “mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu”? Autora ieskatā, no tiesiskās noteiktības viedokļa pašreizējais noziedzīgi iegūtas mantas jēdziens ir vienkārši katastrofa.

Juridiskajā literatūrā pilnīgi pamatoti līdz šim arī tikusi kritizēta ne tikai neprecīzā rīcības ar noziedzīgo mantu tiesiskā reglamentācija, bet arī vietām nevienveidīgais un nesaprotamais terminu lietojums, noziedzīgi iegūtās mantas definējuma un rīcības satura reglamentācijas neatrašanās materiālo tiesību normās³⁷.

Atbilstoši pašreizējai KPL 356. panta otrās daļas pirmā punkta un KPL 626. panta 1. punkta divdomīgajai redakcijai “noziedzīgi iegūtas mantas” jēdzienu vajadzētu tulkot jau ar citu jēdzienu – “mantas noziedzīgas izcelsmes” vai “mantas saistības ar noziedzīgu nodarījumu” palīdzību. Taču arī šo tikko nosaukto divu it kā skaidrojošo jēdzienu savstarpējo konstelāciju (savstarpējo izvietojumu) likumdevējs laika gaitā bija pakļāvis grozījumiem.

³⁶ Turpat.

³⁷ Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens, Nr. 3, 2011. gada 3. decembris, 34. lpp.

Turklāt te vietā arī atgādināt, ka likumdevējs KPL 356. panta otrās daļas pirmajā punktā un KPL 626. panta 1. punktā par neapstrīdamu kritēriju mantas noziedzīgas izcelsmes vai mantas saistības ar noziedzīgu nodarījumu fakta konstatācijai ir norādījis tādu visnotaļ “objektīvu” kategoriju jeb tādu konkrētā vērtētāja (procesa virzītāja) nereti ļoti kontroversiālo kognitīvo procesu produktu kā pēdējā “šaubu nerašanos”. Kontekstā ar kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieka vai valdītāja faktiski beztiesīgo stāvokli KPL 59. nodaļā paredzētajā procedūrā, šāds kritērijs (procesa virzītāja nešaubīgais izlēmīgums) pats par sevi var izraisīt vienīgi smaidu.

Pati juridiskā konstrukcija, kad jēdziena iespējamais skaidrojums atrodams citās normās, piemēram, šajā gadījumā, KPL 355. panta pirmajā daļā norādītā jēdziena skaidrojums meklējams KPL 356. panta otrās daļas 1. punktā un arī KPL 626. panta 1. punktā, it kā varētu norādīt, ka jēdziens noziedzīgi iegūta manta, iespējams, ir bijis iecerēts kā atklāts juridisks jēdziens (nenoteikts juridiskais jēdziens ar vismazāko abstrakcijas pakāpi tādā izpratnē, ka citās tiesību normās ir atrodamas norādes un kritēriji to satura precizēšanai).

Ja piekristu šādai versijai, tad problēma ir saredzama apstākļi, ka likumdevējs, skaidrojot šādu atklātu juridisku jēdzienu, izmantojis vēl divus citus atklātus juridiskus jēdzienus (KPL 356. panta otrās daļas 1. punktā un KPL 626. panta 1. punktā norādītos – mantas noziedzīgā izcelsme un mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu), kuru interpretācija sagādā vismaz tādas pašas grūtības, ja ne vēl lielākas.

Savukārt šiem diviem it kā skaidrojošajiem juridiskajiem jēdzieniem likumdevējs vairs nav papūlējies citviet tiesību normās sniegt skaidrojumus, norādes un kritērijus to satura precizēšanai.

Taču pat tad, ja uzskatītu, ka noziedzīgi iegūta manta ir nevis atklāts juridisks jēdziens, bet gan pēc noteiktības pakāpes vairāk vai mazāk vienīgi neviennozīmīgs juridisks jēdziens, proti, vienīgi ar nepietiekami noteiktām attiecināmības robežām, tad jebkurā gadījumā – arī šeit noziedzīgi iegūta manta juridiski tehniskā nozīmē tiek skaidrota ar citiem vēl neviennozīmīgākiem juridiskiem jēdzieniem – mantas noziedzīgā izcelsme un mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu.

Autora ieskatā, likumdevējs (tīši?) bija pieļāvis visnotaļ rupjas juridiskās kļūdas, kā rezultātā noziedzīgi iegūtas mantas normatīvajā noregulējumā izveidojās tādi likuma robi, kas it kā nu būtu novēršami ar analogijas vai teleoloģiskās redukcijas palīdzību.

Tomēr vienlaicīgi jānorāda, ka jautājums par analogijas piemērošanu kriminālprocesā joprojām ir ļoti strīdīgs. Taču jebkurā gadījumā “analogija kriminālprocesuālajās tiesībās [...] līdzīgi kā

krimināltiesībās nedrīkst kaitēt aizdomās turētajam, apsūdzētajam vai tiesājamam”.³⁸ Šī atziņa, autora ieskatā, būtu attiecināma arī uz KPL 111.¹ pantā norādīto personu loku.

[3] Personas beztiesīgums, ja tās mantu valsts ir nolēmusi atzīt par noziedzīgi iegūtu

Pirmsšķietami atbilde uz jautājumu, vai personai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu būtu jānodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu, šķiet pilnīgi pašsaprotama. Tālu nav jāmeklē arī KPL mērķis, kas noteikts KPL 1. pantā. Tā ir kārtība, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Jau šāda attiecību noregulējuma ietvaros vien tiesības uz taisnīgu tiesu šķiet pašsaprotamas. Turklāt to skaidri nosaka KPL 15. pants. Tas izriet arī no KPL 2. un 12. panta.

Turklāt viena no kriminālprocesa tiesību avota – Satversmes 92. panta pirmais teikums konkrēti nosaka, ka “Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.” “Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība.”³⁹ Šīs tiesības bauda fiziskās un [privāto tiesību] juridiskās personas⁴⁰. Savukārt valstij vai publisko tiesību subjektiem nav tiesības, kas izriet no Konvencijas 6. panta⁴¹.

Tātad arī Latvijā, domājams, vairs it kā nevienam nevajadzētu rasties šaubām, ka pieminētā pamattiesība ir nodrošināma vismaz apsūdzētajam krimināllietas izskatīšanas gaitā tiesā. It kā neskaidrāks varētu būt jautājums, piemēram, vai minētais attiecināms arī uz pirmstiesas kriminālprocesu. Taču pavisam neskaidrs (kā izrādās, diemžēl arī likumdevējam), jau ir jautājums, vai tiesības uz taisnīgu tiesu ir nodrošināmas KPL 111.¹ pantā norādītajam kriminālprocesā aizskartās mantas īpašniekam. Turklāt šeit pat vairs nav jautājums par šīs personas tiesībām pirmstiesas kriminālprocesā. Pašreizējais kriminālprocesuālais noregulējums arī lietas izskatīšanas gaitā tiesā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu šādu jautājumu padara vienīgi par retorisku. Citiem vārdiem, ja gluži vēl nevarētu apgalvot, ka kriminālprocesā aizskartās mantas īpašniekam tiesību uz taisnīgu tiesu to klasiskajā izpratnē nav vispār, tad vismaz pavisam droši, – tās ir ļoti ierobežotas jeb reducētas (krasi minimizētas).

Autora ieskatā, KPL noteiktais regulējums norāda uz nepārprotamu un konsekventu likumdevēja gribu, – izveidot tieši šādu noregulējumu – patstāvīgu (speciālu) kriminālprocesu ar visnotaļ

³⁸ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: [aut. izd.], 2004, 145. lpp.

³⁹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sag. aut. kol. zin. vad. prof. R. Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124. lpp.

⁴⁰ Sal. Turpat, 128. lpp.

⁴¹ Sal. Frowein J. A., Peukert W. Europäische MenschenRechtsKonvention. Kehl am Rhein: Engel Verlag, 2009, S. 145.

ierobežotām iesaistīto personu (aizskartās mantas īpašnieka un/vai valdītāja) tiesībām. Tādēļ nevarētu pilnībā piekrist viedoklim, ka vienīgi “kļūdainas sevišķā procesa būtības interpretācijas rezultātā krimināllietu izskatīšanā par noziedzīgi iegūtu mantu bieži tiek ignorēti iztiesāšanas pamatprincipi, netiek veikta pierādījumu pārbaude, tiek piemēroti no KPL 124. panta piektās daļas atšķirīgi pierādīšanas standarti, liegts iesaistītajām personām izmantot viņu tiesības kriminālprocesā u.tml.”⁴²

Profesore K. Strada-Rozenberga visa minētā sakarā pamatoti norādījusi, ka “[n]eskatoties uz vairākkārtējām izmaiņām KPL 59. nodaļā, joprojām aktuāls ir jautājums par iesaistīto personu nepietiekamo procesuālo garantiju sistēmu, jo KPL norādītās šo personu tiesības nevar atzīt par atbilstošām efektīvai tiesību aizsardzībai. [...] Jautājums, kurš te var tikt uzdots, ir – vai šajā gadījumā tiek nodrošināts taisnīgs process, kura viena no sastāvdaļām ir “procesuālo līdzekļu vienlīdzība” un tiesības uz pierādījumu pārbaudi.”⁴³

Nevar arī nepieņemt viedoklim, ka, “analizējot lēmumu saturu par procesu par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu, rodas zināmas bažas, ka par procesu uzsākšanas mērķi lielākajā daļā gadījumu ir bijusi nevis nepieciešamība savlaicīgi atrisināt kādas konkrētas mantiskās attiecības, bet gan mākslīgi pagarināt KPL 389. pantā noteiktos personas tiesību ierobežošanas termiņus pirmstiesas kriminālprocesā”⁴⁴.

Pašreizējais noregulējums satur sevī arī citas būtiskas iekšējas pretrunas.

Jebkurā gadījumā, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, piemērojot pēc būtības materiāltiesiskās normas un attiecinot tās uz katru konkrēto gadījumu, nav pieļaujama to paplašināta tulkošana.

Turpinot jau iepriekš iesākto domu par pretrunīgo jēdzienu lietojumu KPL, situācija samudzinās vēl vairāk ar to, ka likumdevējs, KPL 361. panta pirmajā daļā, risinot jautājumu par to, kādai mantai var uzlikt arestu, norādījis, ka “Arestu var uzlikt noziedzīgi iegūtai **vai** (autora izcēlums) ar kriminālprocesu saistītai mantai, kas atrodas pie citām personām”. Tādējādi, vispirms nav skaidrs, vai 356. panta otrās daļas 1. punktā likumdevējs ar “mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu” ir domājis to pašu, ko KPL 361. panta pirmajā daļā – “ar kriminālprocesu saistīta manta”.

Saikļa “vai” lietojums KPL 361. panta pirmajā daļā vedina domāt, ka “noziedzīgi iegūta manta” tomēr nav viens un tas pats, kas “ar kriminālprocesu saistīta manta”, jo vispārpieņemti latviešu

---

⁴² Berezins A. Process par noziedzīgi iegūt mantu: sevišķs process vai atsevišķs jautājums. Jurista vārds, Nr. 15 (817), 2014. gada 15. aprīlis. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=264227> [skatīts 15.12.2015.]

⁴³ Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens, Nr. 3, 2011. gada 3. decembris, 32. lpp.

⁴⁴ Berezins A. Process par noziedzīgi iegūt mantu: sevišķs process vai atsevišķs jautājums. Jurista vārds, Nr. 15 (817), 2014. gada 15. aprīlis. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=264227> [skatīts 15.12.2015.]

valodā saikli “vai” lieto, saistot atšķirīgas nozīmes vārdus, savukārt saikli “jeb” –, lai saistītu divus vienādas nozīmes vārdus. Tātad elementāra loģika ļauj secināt, ka KPL 361. panta pirmajā daļā izmantotais saikļa lietojums pretnostata “mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu” arī “ar kriminālprocesu saistītai manta”.

Tāpat arī KPL 356. panta otrās daļas 1. punkta un KPL 626. panta 1. punkta konstrukcija ļauj secināt, ka likumdevējs, lietojot saikli “vai” pretnostatījis “mantas noziedzīgu izcelsmi” “mantas saistībai ar noziedzīgu nodarījumu”. Ņemot vērā KPL 356. panta otrās daļas pirmā teikuma daļu “par noziedzīgu iegūtu var atzīt arī” (sal. KPL 626. panta 1. punktu) kontekstā ar turpat 1. punktā sekojošo, tad būtu jāsecina, ka “mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu” tomēr ir viens no “noziedzīgi iegūtas mantas” veidiem.

Iespējams, atkārtojoties, vēlreiz jāsecina, ka no tiesiskās noteiktības principa viedokļa šāda norma vērtējama kā skandāls, jo būtībā tā ļauj pakļaut konfiskācijai gandrīz jebkuru mantu, kas jebkādā sakarā atrastos ar jebkādu aktuālu krimināltiesisko attiecību noregulējumu.

Aplūkojot KPL 356. panta pirmās daļas noregulējumu, nerodas šaubas, ka ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu manta par noziedzīgi iegūtu tiek atzīta, ievērojot pilnu tiesību uz taisnīgu tiesu spektru apsūdzētajam, kas izriet no KPL astotās sadaļas “Tiesvedības vispārējie noteikumi” kontekstā ar KPL 2. nodaļā ietvertajiem kriminālprocesa pamatprincipiem (pagaidām abstrahējoties no acīm redzamā fakta par KPL 111.¹ pantā norādītā kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieka visnotaļ ierobežotajām tiesībām arī krimināllietas izskatīšanas pēc būtības laikā).

Ar iepriekš teikto acīm redzami disonē turpat KPL 356. panta pirmajā daļā noteiktais, ka mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt arī ar prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu, kā arī KPL 356. panta otrās daļas 1. punkta regulējums, kas nosaka gadījumus, kad “procesa virzītājam ir pietiekami pierādījumi, kas nerada šaubas par mantas noziedzīgo izcelsmi vai mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu.”

Citiem vārdiem, kā izriet no šādas loģikas, ja manta par noziedzīgi iegūtu tiek atzīta pirmstiesas kriminālprocesā, tad arī atsevišķas no KPL 628. pantā uzskaitītajām personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību (aizdomās turētais vai apsūdzētais) tiesības uz taisnīgu tiesu vairāk nebauda, nerunājot jau nemaz par pieminēto KPL 111.¹ pantā norādīto kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieku.

Šāda pretrunīga koncepcija rada mazākais neizpratni. Taču tieši šī nekonsekvence (nejauša?) vienlaicīgi procesa virzītājus arī nepārprotami stimulē minēto krimināltiesisko attiecību risinājumu “neregulēt” vēl pirmstiesas kriminālprocesā tā, lai visiem eventūālajiem pretendentiem uz mantu (izņemot pašu valsti) nepieļautu pilna tiesību uz taisnīgu tiesu spektra izmantošanu.

Iespējams, atkārtojoties, jāsecina, ka šādu praksi ir veicinājis un tieši atbalstījis neviens cits kā likumdevējs.

Nav pat vajadzība padziļināti pētīt un analizēt iemeslus, kādēļ likumdevējs tā bija rīkojies. Pati procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ģenēze Latvijā to pietiekoši daiļrunīgi arī pasaka, proti, zināmā laika periodā bija notikusi nepārprotami mērķtiecīga un sistemātiska pašas procedūras vienkāršošana, pakāpeniski aizvien vairāk ierobežojot ar mantu saistīto personu tiesības. Tādēļ droši vien ne bez pilnīga pamata jau ir izskanējis viedoklis, ka arī globālā ekonomiskā krīze varējusi būt “pamats pasākumu realizācijai finanšu līdzekļu piesaistei valsts budžetam”⁴⁵. Kā papildu faktoru nevarētu izslēgt arī spēcīga un ietekmīga pašmāju lobija faktoru.

Rezultātā, – lai kā tur arī nebūtu, neskaidrais un nepietiekami saprotamais regulējums jautājumos, kas saistās ar procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, iespējams, pārlieku vulgarizējot (lai autoram atkārtoti piedod smalka stila cienītāji!), uz personu tiesību rēķina vienīgi atviegloja attiecīgi pilnvaroto amatpersonu nenoliedzami valstiski svarīgo misiju valsts kases papildināšanā. Likumdevēja iepriekš sakultajā “duļķainajā ūdenī” bez lieka stresa un intelektuālas piepūles gandrīz netraucēti nu varēja “maksšķerēt zivtiņas” (pakļaut konfiskācijas procedūrai mantu). Neraugoties uz mērķu cēlumu, šāds utilitārisms uz personas tiesību rēķina nešķiet pamatots.

Tomēr šādu sazvērestības teoriju attīstīšanai šobrīd nav pilnīgi nekādas praktiskas nozīmes, jo drīzāk būtu jāmeklē vismaz kaut kādi tūlītēji juridiski risinājumi kā izklūt no pretrunu plosītā kriminālprocesuālā noregulējuma konkrētajā jautājumā. Iespējams, likumdevējiem tādēļ būtu vairāk jāieklausās tiesībzinātnieku viedoklī...

[4] Secinājumi

1. KPL regulējums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu neatbilst Satversmes 90. un 92. pantā noteiktajam.
2. Īstenojot vairāku attiecīgā regulējuma grozījumu mērķi, piemēram, paplašinot KPL 355. panta pirmajā daļā ietvertu noziedzīgi iegūtas mantas jēdzienu, kā arī būtiski ierobežot personas procesuālās tiesības (tajā skaitā uz taisnīgu tiesu), dominēja vienīgi utilitāras valsts fiskālās intereses.
3. Izstrādājot jauno KPL grozījumu projektu, kas joprojām nav pieejams visiem šīs tiesību jomas speciālistiem un profesionāļiem, likumdevējam materiālā nozīmē, iespējams, tomēr vairāk būtu jāieklausās tiesībzinātnieku viedoklī.

---

⁴⁵ Berezins A. Process par noziedzīgi iegūt mantu: sevišķs process vai atsevišķs jautājums. *Jurista vārds*, Nr. 15 (817), 2014. gada 15. aprīlis. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=264227> [skatīts 15.12.2015.]